

Н. Я. Гетман, доктор сільськогосподарських наук

С. К. Суша, кандидат сільськогосподарських наук

Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ КОНВЕЄРНОГО ВИРОБНИЦТВА ЗЕЛЕНИХ КОРМІВ НА ОРНИХ ЗЕМЛЯХ

Висвітлено коротку історію розвитку наукових досліджень з питань конвеєрного виробництва зелених кормів.

Ключові слова: зелений конвеєр, кормові культури, зелений корм, урожайність.

Одним з найважливіших завдань інтенсифікації польового кормовиробництва є удосконалення системи сировинного конвеєра, який забезпечує повноцінну годівлю жуйних тварин упродовж вегетаційного періоду.

Наукові дослідження з питань організації конвеєрного виробництва зелених кормів на орних землях на основі сівби різних видів однорічних і злакових культур та їх сумішок вперше розпочато на Полтавській дослідній станції на початку XX століття. У 1912 р. С. Ф. Третьяков сформулював ідею можливості створення зеленого конвеєра для овець за рахунок висіву різних видів однорічних культур, а вже з 1913 р. розпочались дослідження з вивчення урожайності сумішок жита озимого з виною, вики ярої з вівсом та ячменем, пелюшки з вівсом, кукурудзи і сорго.

У післяреволюційний період сільськогосподарські дослідні станції України більше уваги приділяли саме вивченню продуктивності бобових і злакових культур та їх сумішок при вирощуванні на зелений корм.

Доцільно відзначити, що значну дослідницьку роботу, щодо використання різних видів одновидових посівів кормових культур та їх сумішок, визначення строків сівби, а також вивчення динаміки наростання, зміну якості і поживності зеленого корму впродовж вегетації проведено на Київській дослідній станції тваринництва «Терезине».

Тут же у 1923 р. вперше проведений дослід з випасання корів на вико-вівсяній сумішці, де доведено ефективність використання зеленого корму шляхом його скошування та підвезення до годівниць. На основі отриманих результатів досліджень встановлено необхідність застосування спеціальних посівів кормових культур при вирощуванні на зелений корм для безперебійного надходження корму для великої рогатої худоби у весняно-літній період [1].

Особливого розвитку набули дослідження з використання сіяних кормових культур у годівлі корів, у регіонах з недостатніми площами природних пасовищ, після проведення колективізації і створення великотваринних господарств. У 1933 р. на Київській дослідній станції тваринництва проведені досліді з вивчення впливу на молочну продуктивність жита озимого та вико-вівсяної сумішки. Починаючи з цього періоду в польовому кормовиробництві і зароджується термін «зелений конвеєр».

Практичними заходами застосування зеленого конвеєра було доведено, що збільшення в раціонах дійних корів зелених і соковитих кормів з 30,3 до 54,3% та зменшення концентрованих з 35,2 до 27,5%, сприяло підвищенню середньорічних удоїв молока з 2140 до 4707 кг. Перевіривши у виробничих умовах на стаді молочних корів систему літнього стійлово-табірного утримання худоби з використанням зелених кормів, Київська станція тваринництва вже на початку 30 років XIX століття розробила примірні плани посіву кормових культур для широкого впровадження у виробництво в господарствах правобережного Лісостепу України.

Підбір кормових культур складався із посівів жита озимого в сумішці з викою, вико-вівсяних сумішок двох строків сівби, конюшини і люцерни, кукурудзи, суданської трави і сорго. В планах вказувались приблизні строки сівби цих культур, періоди їх використання та орієнтовна урожайність. Впровадження такої системи утримання худоби в літній період відіграло позитивну роль у підвищенні продуктивності тваринництва [2].

Поглиблені дослідження з добору однорічних і багаторічних культур та їх сумішок для організації конвеєрного виробництва зелених кормів було сконцентровано в Українському філіалі Інституту кормів, організованого на базі Полтавської дослідної станції в 1932 р. Експериментальні дослідження були спрямовані не тільки на підборі кормових культур, але й вивчення динаміки наростання зеленої маси різних сумішок та встановлення строків їх використання для годівлі корів, вплив строків сівби на урожайність сумішок, встановленні оптимального співвідношення бобових і злакових культур.

У 1935–1938 рр. розроблені основні положення методики організації зеленого конвеєра, які були опубліковані в журналі «Соціалістичне тваринництво» № 1 за 1939 р. та в № 4 за 1941 р. У довоєнний період виходить з друку також брошура основного виконавця досліджень з питань організації зеленого конвеєра в колгоспах України М. В. Максименка під назвою «Як організувати зелений конвеєр в колгоспі», Полтава 1941 р. [3].

Особливу увагу впровадженню конвеєрного виробництва зелених кормів у колгоспах і радгоспах України було приділено в повоєнний період. У 1947 р. і 1951 р. виходить два видання книги «Зелений конвеєр» знаного науковця в цій галузі кандидата сільськогосподарських наук М. В. Максименка, яка у великій мірі сприяла значному підвищенню мо-

лочної продуктивності корів, про що переконливо свідчить досвід Вінницького району, Вінницької області, де рекомендований зелений конвеєр почали впроваджувати у виробництво з 1951 р. Завдяки цьому у колгоспах Вінницького району удій молока на фуражну корову зріс з 1262 л у 1950 р. до 3020 л у 1954 р.

З 1954 р. Вінницький район займає перше місце в республіці за показником молочної продуктивності корів [3]. Таким чином, саме в Україні в умовах лісостепової зони вперше розроблено наукові основи створення конвеєрного виробництва зелених кормів на орних землях за рахунок сіяних однорічних і багаторічних кормових культур різних видів і сортів, які задовольняють потреби тварин у надходженні повноцінних кормів у весняно-літній та осінній періоди.

Організація конвеєрного виробництва зелених кормів існувала з 1954 до 1985 року для всіх ґрунтово-кліматичних зон України, про що вказують у своїх наукових працях і рекомендаціях Максименко М. В. [3], Несміян І. Н. [4], Мойсєєнко В. І. [5], Утеуш Ю. А. [6], Медведовський О. К. [7], Квітко Г. П. [8], Рогов М. С. [9]. Крім цього, ці положення відображені і в «Рекомендаціях по вирощуванню високих урожаїв культур зеленого конвеєра в колгоспах і радгоспах Української РСР» та в офіційних довідниках з питань кормовиробництва [10].

На даний час в Інституті кормів та сільського господарства Поділля НААН удосконалена система конвеєрного виробництва високобілкових кормів на орних землях, яка базується на вирощуванні різних видів, сортів і гібридів озимих, бобових та злаково-бобових сумішок багаторічних трав, різночасно достигаючих сумішок однорічних культур, а також використання кукурудзи різних груп стиглості, що забезпечує безперебійне надходження рослинної сировини відповідної якості протягом періоду вегетації культурних рослин у відповідній ґрунтово-кліматичній зоні та зменшення енерговитрат на 20–25% [11].

Тривалість використання зелених кормів при сівбі на орних землях складає на Поліссі 175–190 днів, в Лісостепу – 180–200 днів, а на зрошуваних землях Степу – 190–220 днів.

Таким чином, удосконалена система сировинного конвеєра на орних землях передбачає стає виробництво кормів на основі наукомісткої біологізованої моделі землеробства, яка базується на ефективному використанні агроландшафту з оптимальною структурою посівних площ і застосуванням енергоощадних агротехнологій.

Висновки. Розробка та впровадження зеленого конвеєра у великотварних господарствах пройшли еволюційних шлях від зародження до сучасного періоду розвитку кормовиробництва на основі використання нових видів і сортів кормових культур, які забезпечують ефективне використання фотосинтетично активної радіації за рахунок вирощування двох

урожаїв однорічних культур, збільшенню виробництва кормів та зменшенню їх собівартості, що забезпечить підвищення виробництва тваринницької продукції.

Бібліографічний список

1. *Вересенко К. І.* Як забезпечити господарство соковитими кормами // *За урожай*. – 1929. – № 6. – С. 13–15.
2. *Дзюбанов В. М., Алексеенко Л. Д., Артюх А. С., Бахмет К. А.* Киевская опытная станция животноводства “Терезино”. – М.: Колос, 1965. – 247 с.
3. *Максименко Н. В.* Научные основы и результаты внедрения зеленого конвейера: Сб. науч. тр. посвящ. 70-летию Полтавской опыт. ст. – Укр. фил. Института кормов 1894–1954. – К.: Госизд. с.-х. лит. УССР, 1956. – С. 35–65.
4. *Несміян І. Н.* Зелений конвеєр. – Л.: Каменяр. – 1969. – 75 с.
5. *Мойсеєнко В. І.* Зелений конвеєр // *Українська сільськогосподарська енциклопедія*. – К., 1971. – Т. 2. – С. 22–23.
6. *Утеуш Ю. А.* Зелений конвеєр // *Довідник з кормовиробництва*. – К.: Урожай, 1974. – С. 112–138.
7. *Медведовський О. К.* Зелений конвеєр. – К.: Урожай, 1975. – 205 с.
8. *Квітко Г. П., Волоха П. Ф.* Організація зеленого, силосного і сировинного конвеєра // *Інтенсифікація польового кормовиробництва: За ред. І. П. Прокура*. – К.: Урожай, 1985. – С. 64–82.
9. *Рогов М. С.* Зеленый конвейер. – М.: Агропромиздат, 1985. – 133 с.
10. *Рекомендації по вирощуванню високих урожаїв культур зеленого конвеєра в колгоспах і радгоспах Української РСР*. – К.: Урожай, 1975. – 43 с.
11. *Петриченко В. Ф., Гетман Н. Я.* Ефективність використання агрометеорологічних ресурсів різночасно досягаючими сумішками ранніх ярих культур при конвеєрному виробництві зелених кормів у Лісостепу // *Корми і кормовиробництво*. – Вінниця: Тезис, 2006. – Вип. 56. – С. 3–7.